

ČESKÁ REPUBLIKA

USNESENÍ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy (soudce zpravodaje) a soudců .
 P , bytem ,
 advokátkou, sídlem ,
 v Brně ze dne listopadu 2019 č. j. 20 Co ,
 Brno-venkov ze dne . dubna 2019 č. j. 0 P 2 ,
 v **Brně a Okresního soudu Brno-venkov**, jako účastníků řízení, a 1. **nezletilé A**
 bytem , a 2. bytem ,
 jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka (dále též „matka“) se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), domáhá zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, neboť má za to, že jimi byla porušena její základní práva zaručená čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Dále došlo podle stěžovatelky k porušení čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 8 odst. 1 a čl. 18 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 9 odst. 1 a 2 a čl. 12 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte a čl. 3 písm. b) Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

2. Stěžovatelka ústavní stížnost spojila s návrhem na odklad vykonatelnosti rozsudku Krajského soudu v Brně (dál jen „krajský soud“) ze dne č. j. 20 Co podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

3. Z odůvodnění ústavní stížnosti, z obsahu napadených rozhodnutí a z obsahu vyžádaného soudního spisu se podává, že Okresní soud Brno-venkov (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne č. j. 0 P rozhodl tak, že 1. vedlejší účastnice (dále též „nezletilá“) se s účinností od právní moci tohoto rozsudku svěřuje do péče 2. vedlejšího účastníka (dále též „otec“) (výrok I). Matka je povinna přispívat na nezletilou částkou měsíčně, splatnou vždy do každého dne v kalendářním měsíci, k rukám otce, s účinností od právní moci tohoto rozsudku (výrok II). Matka je oprávněna stýkat se s nezletilou vždy

4. Proti výrokům I až III, V až VII rozsudku okresního soudu podala stěžovatelka odvolání. Krajský soud rozsudkem ze dne 20 Co určil, že nezletilá se pro období od právní moci tohoto rozsudku svěřuje do péče Krizového centra (dále jen „krizové centrum“), přičemž matka je povinna nezletilou tomuto zařízení předat a toto zařízení je povinno nezletilou převzít do své péče.

Otec je oprávněn stýkat se osobně s nezletilou

Matka je oprávněna stýkat se osobně s nezletilou

Mimo takto určenou dobu styku s nezletilou se rodičům ukládá povinnost nezletilou nijak nekontaktovat, a to ani prostřednictvím telefonu, sociálních sítí, či jiných elektronických prostředků komunikace (výrok I). Napadený výrok I okresního soudu potvrdil s tím, že nezletilá se svěřuje do výchovy otce (výrok II). Napadený výrok II okresního soudu rovněž potvrdil a určil, že matka je povinna přispívat na výživu nezletilé s účinností (výrok III). Ve výrocích III a VI rozsudek okresního soudu zrušil a řízení o úpravě styku matky s nezletilou, jakož i řízení o návrhu matky ze dne 24. 1. 2019 na zrušení soudního dohledu, zastavil (výrok IV). V napadených výrocích V, VII a VIII se rozsudek okresního soudu potvrdil (výrok V).

5. Obecné soudy dospěly zejména k závěru, že matka svými obavami a strachy prezentujícími před nezletilou vyvolává a podněcuje úzkostné stavy a obavy nezletilé ze svého otce. Obavy zcela zbytečné, neopodstatněné a bezdůvodné. Usnesením krajského soudu ze dne _____ bylo totiž rozhodnuto o předběžném opatření, na základě něhož byl otec oprávněn se s nezletilou ve vymezeném rozsahu stýkat, nicméně **matka dlouhodobě toto pravomocné rozhodnutí krajského soudu (byť šlo o předběžné opatření) nerespektovala.** Otec byl v důsledku jednání matky nucen podávat opakované návrhy na výkon rozhodnutí – ukládáním pokut matce. Předmětný výkon rozhodnutí však byl ve svých důsledcích zcela bezvýsledný, neboť matka ani poté otci neumožňovala pravidelný kontakt a hladký průběh setkání otce s nezletilou. Navíc matka ani neuhradila státu plnou výši pokutv stanovené usnesením okresního soudu ze dne _____ za neumožnění styků otci s nezletilou. Navíc výkon rozhodnutí ve svých důsledcích vedl v neprospěch nezletilé, neboť matka stupňovala své snahy prokázat, že dítě se svého otce bojí, nechce být s otcem. Matka navštěvovala velmi často s dítětem různé psychology a psychiatra, aby osvědčila oprávněnost a odůvodněnost obav dítěte z otce. Proto jakýkoliv další styk otce s dítětem, jakékoliv další a opakované návrhy na výkon rozhodnutí uložením pokuty matce za nerespektování soudního rozhodnutí (neumožnění styku otce s dítětem), by byly i nadále zcela bezvýsledné a ve svých důsledcích bezpředmětné. **Otec respektuje stávající soudní rozhodnutí, platí řádně a včas výživné na nezletilou, měl dlouhodobě zájem o pravidelný kontakt a styk s nezletilou, byla to však matka, která nerespektovala soudní rozhodnutí a vytrvale bránila otci ve styku s dítětem, a to bezdůvodně.** Nebyl shledán žádný důvod, žádná obava, žádná negativní překážka, pro kterou by neměl být realizován styk otce s nezletilou. Obecné soudy proto dospěly k závěru, že je zcela naplněno ustanovení věty druhé § 889 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kdy **kvalifikované chování matky (znemožňující pravidelný styk/kontakt nezletilé s otcem) je důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít nezletilou ve své péči.** Soudy proto s ohledem na toto zjištění dospěly k závěru, že je to otec, kdo bude schopen stabilizovat poměry nezletilé, zajistit stabilní a vyvážené rodinné prostředí, bez větších výkyvů a zvrátů. Navíc, podle ustálené judikatury Ústavního soudu, při úvaze soudu o tom, který z rodičů bude lépe zajišťovat péči o dítě, a vychází-li oba rodiče při porovnání shodně, pak soud přihlédne k tomu, který z rodičů dává větší záruky v tom, že bude umožňovat styk s druhým rodičem a nebude bránit druhému rodiči ve styku a kontaktu. Obecné soudy vyhodnotily, že lepší výchovné záruky pro další zdárný vývoj nezletilé dává otec, který na rozdíl od matky nemá výkyvy v projevech chování, nemá manipulativní tendence a nepovzbuzuje v dítěti pocity strachu, obav a úzkostí z matky nebo jiných osob. Pro další zdárný osobnostní vývoj dítěte je proto vhodnější a podnětnější prostředí otce, na rozdíl od matky, neboť otec nebude bránit pravidelnému kontaktu/styku matky s nezletilou.

6. Krajský soud však nadto dospěl k závěru, že svěřeni nezletilé do péče otce je možné až s účinností ..., neboť z dokazování vyplynulo, že vztah nezletilé s otcem bude zapotřebí prohloubit, proto krajský soud vyslyšel návrhy opatrovníka nezletilé a v konečném důsledku též doporučení PhDr. (i klinické psycholožky PhDr. ...), kteří shodně považovali za tímto účelem za potřebné využít pracovníků krizového centra a umístit nezletilou na dobu minimálně 6 měsíců do krizového centra. S tímto návrhem souhlasil u jednání krajského soudu jak otec, tak i právní zástupkyně matky, tato však s tou výhradou, že pokud běží řízení o řešení výchovy, tak nesouhlasí s tím, aby byla nezletilá následně svěřena do péče otce. Nezletilá uvedeně zařízení zná, třikrát zde proběhlo asistované setkání s otcem, poznala se též s pracovníky tohoto centra a jeho vybavením. Jde o zařízení, které má s takovými případy letité zkušenosti, zabývá se řešením právě takových dlouhodobějších problémů a je vybaveno kvalifikovaným personálem, jehož pozitivní přístup nepochybně přispěje k tomu, aby se nezletilá co nejrychleji adaptovala.

7. Krajský soud též uvedl, že nepovažoval zjišťování přání nezletilé před soudem za účelné. Krajský soud shledal zvláště významné okolnosti, pro které nebylo žádoucí postupovat ke slyšení nezletilé, která ještě nedosáhla věku 12 let. Její verbálně sdělovaná stanoviska jsou krajskému soudu zprostředkovaně přes znalkyni, orgán sociálně-právní ochrany dětí, školu apod. dlouhodobě známa, avšak není možné k nim přihlížet právě vzhledem k působení matky na nezletilou. Zde je třeba však upozornit na to, že názor nezletilé není pro rozhodnutí soudu jediným kritériem, jak se matka patrně mylně domnívá. Úlohou soudu je naopak řešit situaci komplexním náhledem, tedy i s ohledem na další relevantní zákonem chráněné hodnoty a práva všech osob dotčených (srov. zejména § 858, 866, 888 a 889 věta první občanského zákoníku).

II.

Stěžovatelčina argumentace

8. Stěžovatelka v ústavní stížnosti zejména (a ve shrnutí) uvedla, že obecnými soudy nebyl řádně zohledněn nejlepší zájem nezletilé, nebyl řádně zjištěn a zohledněn její názor, přestože nezletilá s ohledem na svůj věk a vyspělost tento dokáže a chce vyjádřit. Nezletilá byla právě z rozhodnutí soudů, které naprosto zanevřely na svou povinnost v rámci dokazování, vytržena ze svého prostředí, umístěna do ústavu s následným cílem být přestěhována do zahraničí, které je jí naprosto cizí. Kontakt nezletilé s matkou a sourozenci nezletilé byl právní mocí rozsudku omezen na minimum, čímž bylo hrubě zasaženo do rodinného života nejen stěžovatelky a její dcery.

III.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy); vzhledem k tomu jej nelze, vykonávali svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou svým vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost napadených soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto nutno vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady). Důvod ke zrušení rozhodnutí soudu by byl dán pouze tehdy, kdyby jeho právní závěry byly v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními nebo v nich neměly podkladu, jestliže by řízení jako celek nebylo spravedlivé a byla v něm porušena ústavně zaručená práva nebo svobody stěžovatele, anebo by napadené soudní rozhodnutí bylo nepřezkoumatelné, resp. postrádalo řádné, srozumitelné a logické odůvodnění [srov. nálezy ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 27. 8. 2013 sp. zn. II. ÚS 1842/12 (N 154/70 SbNU 425), či ze dne 27. 2. 2014 sp. zn. III. ÚS 1836/13 (N 24/72 SbNU 275); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>].

11. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí, jakož i řízení jim předcházející z hlediska stěžovatelkou v ústavní stížnosti uplatněných námitek, a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze jejich ústavnost (viz výše), dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

12. Ke klíčové procesní námitce stěžovatelky, že nebyl řádně zjištěn a zohledněn názor nezletilé, přestože tato s ohledem na svůj věk a vyspělost tento dokáže a chce vyjádřit, Ústavní soud konstatuje, že názor nezletilé byl sice zjištěn toliko prostřednictvím jejího opatrovníka, soudních znalkyň a na základě zpráv ze školského zařízení, které nezletilá navštěvuje, nicméně Ústavní soud vzhledem ke zcela specifickým skutkovým okolnostem v projednávané věci [a při respektu např. k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Havelka a další proti České republice* ze dne 21. 6. 2007 č. 23499/06, bod 62, a nálezu Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 3007/09 (N 172/58 SbNU 503)] nepovažuje tento postup za neústavní. Vzhledem k věku stěžovatelky (v době rozhodování krajského soudu jí bylo 11 let) a vzhledem k judikatuře Ústavního soudu (za všechny srov. z poslední doby např. nálezy ze dne 9. 10. 2019 sp. zn. IV. ÚS 1002/19) lze (v případě takto staré nezletilé) za standardní označit takový postup obecných soudů, že nezletilou vyslechnou přímo, a to vhodnou formou. Nicméně v nyní projednávané věci, jak zcela správně uvedl krajský soud v bodě 22 napadeného rozsudku (též sub 7), existují takové zvlášť významné okolnosti, pro které nebylo nutné (a podle Ústavního soudu ani žádoucí) postupovat tak, aby nezletilá byla slyšena přímo před soudem. Jak vyplývá na více místech z předloženého soudního spisu (srov. např. č. l. 647, 783 až 787, 901 až 909 či 917 a 918)

přičemž byla dokonce

Za takového stavu nezletilé a s přihlédnutím k faktu, že její verbálně sdělovaná stanoviska jsou obecným soudům zprostředkovaně známa, neshledává Ústavní soud žádného důvodu, aby obecné soudy musely psychiku zatěžovat (pro dítě tak) náročným úkonem jako je výslech u soudu. Takovýto postup obecných soudů, kterého se dovolává stěžovatelka, by jistě nebyl v souladu s nejlepším zájmem nezletilé. Právě s ohledem na předložený soudní spis lze shrnout, že obecné soudy v projednávaném případě dostatečně zjistily, co je přáním nezletilé (samozřejmě s přihlédnutím k jejímu stavu a působení matky), pročez v tomto aspektu k porušení práv chráněných čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny, ani čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nedošlo.

13. Ústavní soud se dále zabýval vhodností dočasného umístění nezletilé do krizového centra. Takovéto rozhodnutí samo o sobě představuje velmi závažný zásah do základních práv, který se tak musí opírat o dostatečně pádné argumenty motivované zájmem nezletilého dítěte [srov. např. nálezy ze dne 10. 10. 2007 sp. zn. II. ÚS 838/07 (N 157/47 SbNU 53), či ze dne 13. 7. 2011 sp. zn. III. ÚS 3363/10 (N 131/62 SbNU 59)]. „Při posuzování odnětí dítěte z péče rodičů je esenciálním kritériem nejlepší zájem dítěte. Důvodem pro odnětí dítěte z péče rodičů nemůže být pouze skutečnost, že by dítě bylo možno umístit do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu“ [srov. náleze ze dne 12. 5. 2015 sp. zn. I. ÚS 2903/14 (N 94/77 SbNU 377)]. V posledně citovaném nálezu proto Ústavní soud (s odkazem na závěry z judikatury Evropského soudu pro lidská práva) vymezil další kritéria ústavní konformity takového zásahu, kterými jsou jednak jeho subsidiarita, kdy „oddělení rodičů a dětí je chápáno jako krajní možnost, k níž by mělo být přistoupeno a po náležitém zvážení, že jiná – mírnější – alternativní opatření na podporu rodiny by nebyla dostatečná.“ [obdobně srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Kutzner proti Německu* ze dne 26. 2. 2002 č. 46544/99, či náleze Ústavního soudu ze dne 20. 7. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2244/09 (N 146/58 SbNU 227)], jednak jeho dočasný charakter, kdy „musí být chápáno zásadně jako dočasné opatření, které bude ukončeno, jakmile to okolnosti dovolí, a veškerá opatření související s dočasnou náhradní péčí o dítě by měla být souladná s primárním cílem opětovného sloučení rodičů s dětmi.“ (obdobně srov. rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci *K. a T. proti Finsku* ze dne 12. 7. 2001 č. 25702/94, či rozsudek ve věci *Haase proti Německu* ze dne 8. 4. 2004 č. 11057/02).

14. V tomto ohledu, nahlíženo prizmatem výše zmíněného základního postulátu řízení o úpravě výchovných poměrů k nezletilým dětem, tj. aby řízení před soudy bylo konáno a (nově) přijatá opatření byla činěna vždy v nejlepším zájmu dítěte (čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), se Ústavní soud ztotožňuje se závěrem krajského soudu, neboť v něm vzal do úvahy především již nastalé (viz výše uvedené psychosomatické zdravotní potíže nezletilé) či v budoucnu nepochybně reálně se vyskytnuvší negativní dopady samotného chování rodičů a stávajícího výchovného prostředí (nefunkčnost dosavadní úpravy výchovných poměrů a jejich radikální změna) na vývoj nezletilé. Nadto, jak vyplývá z odůvodnění usnesení krajského soudu, tento k danému výchovnému opatření přistoupil jednak na návrh opatrovníka nezletilé, tak nutnost takového opatření vyplývá též z doporučení znalkyně PhD: (i klinické psycholožky PhDr

a s tímto opatřením dokonce souhlasili i otec a matka nezletilé (i když tato s výhradou). I s přihlédnutím k výše uvedenému Ústavní soud považuje postup krajského soudu v tomto ohledu za ústavně konformní, v souladu s nejlepším zájmem nezletilé (ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte).

15. Konečně se Ústavní soud zabýval též meritem věci, tedy svěřením nezletilé od do výhradní péče otce. Ústavní soud po důkladném studiu předložené spisové dokumentace dospěl k závěru, že **obecné soudy rozhodovaly na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu, námitkami stěžovatelky se řádně zabývaly a objasnily, na základě jakých důkazů a úvah dospěly k svým závěrům. Obecné soudy vedly dokazování až nadstandardně, a podle posouzení Ústavního soudu za situace, jak je skutkově prokázána napadenými rozsudky obecných soudů (mj. sub 5), je nutno považovat změnu výchovného prostředí nezletilé za jediné možné řešení dosavadní krizové situace.** Co se týče absence či nemožnosti komunikace mezi rodiči v nyní posuzovaném případě, z obsahu napadených rozhodnutí i z obsahu celého soudního spisu jednoznačně vyplývá, že od počátku rozpadu vztahu rodičů nezletilé vládnou mezi rodiči nepřátelské vztahy, kvůli kterým rodiče nejsou schopni konstruktivně komunikovat a spolupracovat v záležitostech týkajících se nezletilé. **Z obsahu soudního spisu pak nelze dle Ústavního soudu dovodit nic jiného, než že neschopnost komunikace je zejména na straně matky, která se dosud nedokázala přenést přes spory v minulosti, které mj. vyvrcholily i obviněním otce ze znásilnění, kdy tento strávil několik měsíců ve vazbě, přičemž následně byl všech obvinění zproštěn.**

16. Důvodem pro změnu výchovného prostředí nezletilé tedy byly konkrétní okolnosti, které ve svém komplexu vedly soudy k přesvědčení o nevhodnosti dosavadní úpravy. Obecné soudy svá rozhodnutí dostatečně a srozumitelně odůvodnily, uvedly, jaké skutečnosti mají za zjištěné, na základě jakých důkazů dospěly ke shora nastíněným závěrům, a které předpisy aplikovaly. **Napadená rozhodnutí obecných soudů nejsou v kolizi se zájmy nezletilé, naopak prioritním hlediskem při rozhodování byl dle Ústavního soudu nejlepší zájem dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, o čemž svědčí mj. i důkladné odůvodnění napadených rozsudků.**

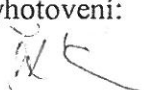
17. Ústavní soud uzavírá, že především obecným soudům náleží, aby s ohledem na zjištěný skutkový stav, a s přihlédnutím k nezastupitelné osobní zkušenosti, vyplývající z bezprostředního kontaktu s účastníky řízení a znalosti vývoje rodinné situace, rozhodly o úpravě či změně výkonu rodičovských práv a povinností. Ústavní soud nemůže hrát roli konečného univerzálního „rozhodce“, jeho úkol může spočívat pouze v posouzení vzniklého stavu z hlediska ochrany základních práv toho účastníka, jemuž byla soudem eventuálně upřena jejich ochrana [srov. např. usnesení ze dne 17. 3. 2015 sp. zn. IV. ÚS 106/15 (U 5/76 SbNU 957)]. **Ústavní soud dodává, že je na obou rodičích, aby respektovali nejlepší zájem svých nezletilých dětí (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), a je zejména na stěžovatelce, aby svým následným chováním a přístupem k celé věci umožnila obecným soudům přehodnotit jejich (za současné situace zcela správné) závěry.**

18. S ohledem na to, že nic nesvědčí porušení ústavně zaručených základních práv či svobod, kterých se stěžovatelka dovolává, Ústavní soud ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl. O návrhu stěžovatelky na odklad vykonatelnosti rozsudku krajského soudu ze dne 19. 11. 2019 č. j. 20 Co [redacted] Ústavní soud samostatně nerozhodoval, jelikož ve věci rozhodl hned, jak to bylo s ohledem na nutnost vyžádání soudního spisu možné.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 25. února 2020

Za správnost vyhotovení:
ová

v. r.
předseda senátu